

GEORGE ENESCU ȘI ȚINUTUL VRANCEI

MARIA MIHĂILESCU

*„Menirea sfântă a muzicii este să stingă
urile, să potolească patimile și s-apropie
inimile într-o caldă înfrățire“*

George Enescu, 1930

Se poate vorbi de o constantă prețuire a lui George Enescu pentru unele centre artistice din țară; printre orașele care s-au bucurat vreme de aproape trei decenii de prezența sa, se numără și orașul Unirii, Focșaniul.

Teatrul focșănean a fost construit prin donația maiorului Gheorghe Pastia și inaugurat în luna noiembrie 1913.

După deschiderea oficială, splendoarea teatrului a atras pe scena sa cele mai renumite trupe din țară și străinătate, mari muzicieni și mari actori ai vremii.

Cercetând dosarele intitulate „Teatrul Comunal Maior Gh. Pastia“ din fondul orașului, între anii 1915 și 1930, aflate în arhivele statului Focșani, rămâi impresionat de numeroasele cereri adresate Primăriei și Administrației Teatrului, de către artiști, impresari, prin care solicitau sala pentru spectacole. Aceste cereri provocau adesea dificultăți administrației pentru că, nu rareori, datele solicitate de mai multe persoane coincideau și era necesară corespondența pentru reprogramarea lor. Printre cei care, de-a lungul timpului, au pășit pe scena teatrului, îi amintim pe marii actori Ion Manolescu, Aristitza Romanescu, Tony Bulandra, Constantin Tănase, Agatha Bârsescu, Elvira Popescu, Constantin Nottara, Lucia Sturza Bulandra, cântăreți ca N. Leonard, Maria Tănase, scriitorii George Topârceanu, O. Goga, T. Mușatescu.

În anul 1915, Octav Minar prezintă pe scena Teatrului un film despre Eminescu și Creangă, realizat la Paris.

Marele muzician G. Enescu a apreciat mult rezonanța sălii Teatrului Pastia și publicul meloman, dând în anul 1915 nu mai puțin de 4 concerte și continuând apoi să revină de mai multe ori la Focșani. Spre acest oraș îl atrăgea și o legătură de familie, unchiul său ¹.

¹ Viorel Cosma, *Enescu azi*, Editura „Facla“, 1981, p. 30.

Bunicul, preotul Gh. Enescu din Zvoriștea (Botoșani) a avut, pe lângă Costache, tatăl muzicianului, încă nouă copii, printre care pe Alexandru, cunoscut sub numele de Alecu, născut la Zvoriștea la 30 august 1855 și mort la Focșani, la 24 iulie 1934.

Acesta urmase Literele și Dreptul, fiind profesor la Liceul din Focșani și procuror al Tribunalului Putna.

Era înzestrat, ca de fapt multe din rudele muzicianului, cu daruri muzicale moștenite : cânta bine la vioară și avea o voce frumoasă.

În primele luni ale anului 1915, maestrul George Enescu a lansat un apel în vederea procurării fondurilor pentru cumpărarea unei orgi necesare Ateneului Român. Odată cu acest apel a întreprins și un turneu de 15 concerte în țară, de la Craiova la Botoșani și de la Iași la Focșani și Galați. În program figurau lucrări de Tartini, Corelli, Bach, Beethoven, Brahms, Saint-Saëns, avându-i colaboratori pe muzicienii D. Dinicu și M. Bârsan. Turneele lui Enescu erau organizate cu măiestrie de impresarul său, Al. H. Cohen, nepierzându-se nici o seară fără concert chiar dacă se profilau norii războiului.

În turneele efectuate în perioada războiului, când Focșaniul nu a fost ocolit, Enescu a rămas în țară :

„Toate greutatețile le treceam având în vedere că eram toți în jurul lui Enescu și că în momentele acelea dureroase prin care trecea țara noi căutăm să-i aducem o alinare și un sprijin prin concertele noastre“².

Figura maestrului devine legendară în acei ani grei, confundându-se cu toată suflarea românească.

Enescu era conștient că slujește prin muzica sa idealul nobil pentru care se jertfeau mii de vieți omenești pe câmpul de luptă.

Prezența sa la Focșani în acea vreme este semnalată în documente.

Reproducem două adrese extrase din dosarul Teatrului Comunal maior Gh. Pastia pe anul 1915 :

„Domnule Primar,

Marele nostru compozitor George Enescu, voind a satisface numeroasele cereri ale publicului focșănean, anunță un al doilea concert în orașul dvs. pentru ziua de 6 martie 1915 pentru care vă roagă să binevoiiți a dispune să i să pună la dispoziție Sala Teatrului Comunal Gh. Pastia dacă nu în condițiuni mai avantajoase, tot în condiții precedente. Primiți vă rog domnule Primar asigurarea stimei mele,

Al. H. Cohen

Directorul Teatrului modern București“³

2 Bobescu Constantin, *Amintirile muzicienilor români*, Editura Muzicală, București, 1982, p. 19.

3 Arhivele Statului — Focșani, fond Teatrul Comunal Maior Gh. Pastia, ds. 110/A/1915, 17 februarie 1915, p. 30.

și

„Domnule Primar,

Marele nostru compozitor și violonist George Enescu, voind a da două concerte în orașul dvs. în zilele de miercuri 2 decembrie și miercuri 9 decembrie,

Am onoarea a vă ruga a binevoi a dispune să i se pună la dispoziție Sala Teatrului Comunal tot în condițiunile de anul trecut.

Primiți vă rog Domnule Primar asigurarea stimei mele,

Al. H. Cohen⁴

În adresele datate 27 martie și 10 iunie 1919 găsim alte solicitări pentru Sala unde va concerta Enescu⁵, precum și scrisoarea datată 28 februarie 1921, semnată de Cohen, de data aceasta în calitate de „administrator general al Concertelor Enescu“ și adresate Comisiei Interimare Focșani, administrația Teatrului Comunal⁶.

Prezența maestrului este consemnată la Focșani și pe datele de 28 și 29 aprilie 1922, după care pleacă la Botoșani să concerteze.

În anul 1927 întreprinde un lung șir de concerte, întrerupt de câteva ori pentru a participa la concertele pe care le avea programate la București.

De la Cernăuți, unde dă concerte pe data de 21—23 februarie, vine la Focșani pe 24—25 februarie și apoi pleacă la Botoșani, Piatra Neamț, Roman.

Prezența sa este aplaudată și în anul 1930, când susține un concert în sala Teatrului, iar primarul orașului, în semn de grațitudine, aprobă scutirea de taxe pentru sală.

Muzicianul Alfred Alexandrescu, care l-a acompaniat la pian într-un lung șir de concerte date în țară, între anii 1919 și 1945, mărturisea :

„Gama de creații, de stări sufletești pe care știa s-o deștepte în sufletul ascultătorilor, sunetul vibrant al vioarei lui Enescu cu greu se pot descrie“⁷.

Trebuie subliniat faptul că onorariile stabilite de Enescu erau și la Focșani, ca oriunde în țară, mai mult decât modeste, cheltuielile întrecând de mai multe ori încasările. fără ca, totuși, maestrul să se gândească la vreo amânare a acestor daruri culturale pe care le oferea conaționalilor săi.

În acest sens, reproducem mai jos două extrase din dosarul Teatrului Comunal Maior Gh. Pastia :

4 Arhivele Statului Focșani, fond Teatrul Comunal Maior Gh. Pastia, ds. 110/A/1915, 12 noiembrie 1915.

5 *Ibidem*, ds. 345/27 martie 1919, p. 13.

6 *Ibidem*, ds. 111/10 iunie 1919, p. 45.

7 Ziarul „Scânteia“, București, 7 mai 1955.

„Domnule Primar,

Vă rog să binevoiți a-mi acorda sala teatrului comunal pentru serile de 28 și 29 aprilie pentru două concerte ale celebrului violonist și compozitor român George Enescu, în condițiunile arătate de Dl. administrator al teatrului, adică 10 la sută din încăsări privind-mă pe mine“

Cu distinsă stimă,
Al. H. Cohen — Impresario
Str. Brezoianu 37 București“⁸

Și un alt fragment, din care reies condițiile în care geniul muzicii românești dădea concerte :

„Domnule Demian,
Focșani,

Am primit cartea poștală cu trista știre ce ne dai despre teatrul d-voastră.

Cum se poate să crezi condițiunile atât de acceptabile, când afară de 10 la sută, mai se cere și un șir întreg de plăți de la sârmanul artist.

De vreme ce se pretinde că noi să plătim afișe, afișaje, pompieri, casier, bilete și încălzit, întreb ce ni se dă pentru cei 10 la sută, sala goală ? Noroc că nu avem nevoie de încălzit d-aci înainte că chiar n-am mai putea veni.

Vom face și această încercare să vedem unde o s-o scoatem.

Al. Cohen“⁹

Între anii 1918 și 1923, Enescu a fost acompaniat la pian de Nicolae Caravia și apoi de Ionel Dobrogeanu-Gherea, fiul criticului literar.

Itinerariile sale ne poartă în orașele mari și mici, orașul Focșani nefiind ocolit.

Din programele concertelor susținute, multe se terminau cu sonata Kreutzer de Beethoven, care, după cum mărturisea și impresarul lui, atrăgea în mod deosebit publicul din provincie, deși nu era sonata preferată a lui Enescu, aceasta fiind a zecea în sol major.

Era extraordinară forța de care dispunea George Enescu, de a transmite fluidul artei sale unui auditoriu de multe ori nepregătit, dar căruia i se dăruia cu totul și pe care îl vrăjea.

Cum spunea Yehudi Menuhin în lucrarea „Muzică omului“ : „Avea capacitatea naturală de a comunica focul sacru“¹⁰.

⁸ Arhivele Statului Focșani, fond Teatrul Comunal Maior Gh. Pastia, ds. 85/23 aprilie 1923, p. 45.

⁹ *Ibidem*, ds. 85/27 aprilie 1923, p. 119.

¹⁰ Yehudi Menuhin, Curtis W. Davis, *Muzica omului*, Editura Muzicală, 1984, Editura Muzicală, 1984, p. 145—148.

Este semnificativă siguranța cu care cronicarii timpurilor au intuit importanța activității lui Enescu, odată cu dimensiunile artistice și umane, un adevărat apostolat, o profesiune de credință ce a lăsat amintiri de neuitat.

Când apărea pe scenă sau la pupitru artistul încărcat de visuri, purta întipărirea dulce și suavă a muzicii cu care făcea una și aceeași ființă.

Începea să cânte la vioară sau la pian și omenirea asculta atunci unul din visurile ei cele mai răscolitoare.

Prezența prestigioasă a marelui muzician la Focșani, a făcut pe cronicarii locali să-și epuizeze superlativetele.

După ce în anul 1932 „Tribuna Putnei“ prezintă un serial biografic al marelui Enescu intitulat „Din viața, copilăria, maturitatea și operele marelui G. Enescu“, semnat de Dart. Rădulescu, revista „Milcovul“ publică articolul „Despre artiștii noștri — Gh. Enescu“, din care reproducem un fragment :

„Deși România nu are decât un început de artă muzicală ce nu depășește 50 de ani, a răsărit în această artă un *titan muzical* ce a uimit Franța, Germania, Italia, căroră le-a trebuit câte 5—6 secole de artă muzicală ca să producă pe genialii Bach, Mozart, Beethoven, Wagner. O mândră enigmă pentru România“.

.....

Iubindu-și cu duioșie locul natal unde s-a născut și a copilărit marele artist, iubit în Franța, stimat la Berlin, chemat la Londra, nu uită să vină din când în când din Metropolele Occidentului unde duce faima geniului românesc la moșioara lui din Dorohoi, cu căsuța modestă pe drumuri glodoase, pentru a-și reaminti cu evlavie copilăria din gospodăria patriarhală a bunului moldovean C. Enescu, unde de mic copil își evidențiază un talent fenomenal.

.....

De când a fost sărbătorit cu cinstea cuvenită de frunzașii intelectualității românești, acest titan, care duce până peste ocean faima geniului muzical a aceluiași popor, care prin melodia frunzei codrilor străbuni, în vârtejul urgiilor de peste veacuri și-a păstrat cele mai simple comori sufletești.

.....

G. Enescu e mândria nu numai a țării românești, ci a întregii arte și cel mai dorit dintre toți artiștii“¹¹.

Marele muzician este acela care a preconizat respectul pentru valorile umane și a militat pentru pace.

11 Dimitrie Russu, *Despre artiștii noștri — Gh. Enescu*, „Milcovul“, ianuarie 1937,

Cele două mari războaie mondiale l-au zguduit, dar în ambele situații s-a comportat ca un artist patriot. Și-a întrerupt concertele în străinătate, a venit în țară suportând vicisitudinile, alături de compatrioții săi, deși nimic în afară de dragoste și propria-i conștiință românească nu l-ar fi împiedicat să se refugieze în locuri liniștite.

Concertele maestrului în întreaga țară au avut ca scop nu numai ridicarea nivelului cultural, ci și un nemărturisit substrat național, făurirea idealului unității naționale.

Pe locurile natale, în localitățile de pe malul Mureșului, Begăi, în Oltenia și toată Moldova, neocolind orașul Unirii, un concert Enescu echivala cu un mare eveniment.

Reținând frecvența traseelor și legăturilor între ținuturile românești, pe calea acestor concerte, realizăm că George Enescu gândea și simțea aceste turnee prin prisma culturală, dar, mai ales, prin cea națională.

Iar patriotul Enescu a fost conștient de marile comori ce dăinuiesc în sufletul poporului său și era încrezător în viitorul lui, mândru că-l poate sluji cu armele sale, pana, vioara, bagheta.